

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ В ПРИЧЕРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ УКРАЇНИ

Іванченко Т. А.¹, Ольвінська Ю. О.²

1 – студентка, факультет економіки та управління підприємством,
2 – канд. екон. наук, доцент, кафедра статистики та ММЕ
Одеський національний економічний університет, м. Одеса

АНОТАЦІЇ

Іванченко Т. А., Ольвінська Ю. О. Статистичний аналіз розвитку промисловості в Причорноморському регіоні України. Досліджено в динаміці основні показники чисельності, фінансової забезпеченості та економічної ефективності виробництва Причорноморського регіону України. Розглянуто основні аспекти промислового сектору, його вплив на економіку регіону та перспективи подальшого розвитку. Визначено потенціал промисловості Причорноморського регіону, важливість розвитку інноваційних технологій та розвиток співпраці з міжнародними партнерами.

Ключові слова: статистичний аналіз, Причорноморський регіон, промисловість, розвиток, економіка, металургія, хімічна промисловість, машинобудування, енергетика, інвестиції.

Ivanchenko T. A., Olvinska Y. O. Statistical analysis of industry development in the Black Sea region of Ukraine. The study investigates the dynamics of key indicators such as workforce size, financial viability, and economic efficiency of production in the Black Sea region of Ukraine. The main aspects of the industrial sector, its impact on the regional economy, and prospects for further development are examined. The potential of the industrial sector in the Black Sea region is identified, emphasizing the importance of developing innovative technologies and fostering cooperation with international partners.

Keywords: statistical analysis, Black Sea region, industry, development, economy, metallurgy, chemical industry, mechanical engineering, energy, investments.

ПОСИЛАННЯ НА РЕСУРС

Іванченко, Т. А. Статистичний аналіз розвитку промисловості в Причорноморському регіоні України [Текст] / Т. А. Іванченко, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 9. Частина I – Одеса, ОНЕУ. – 2023. – С. 66 – 73.

Кожен економічний регіон має свою власну специфіку господарської діяльності, яка залежить від багатьох факторів. Серед них основними є природно-кліматичні умови регіону та його географічне положення. Ці фактори визначають, які галузі господарства можуть бути ефективними в даному регіоні та які фактори впливають на їх розвиток.

Економічна територія, яка використовує свої природні та географічні переваги, може зростати та розвиватися, стаючи більш конкурентоспроможною на ринку. Наприклад, регіон з високими гірськими ландшафтами може розвивати туризм та гірськолижний спорт, що сприяє розвитку готельного та ресторанного бізнесу, а також виробництва спорядження та обладнання. Регіон з наявністю великих річок може ефективно розвивати сільське господарство та риболовний бізнес.

Однак, для того, щоб господарська діяльність була успішною, необхідно враховувати також інші фактори, такі як наявність ресурсів, наявність робочої сили, рівень технологічного розвитку, наявність інфраструктури та інше. Основний вплив на розвиток господарської діяльності має правильне поєднання всіх цих чинників. Отже, ефективне використання природно-кліматичних та географічних факторів, поряд з іншими, є важливим для зростання конкурентоспроможності та розвитку економічної території.

Причорноморський регіон України розташований на перетині морських шляхів Азово-Чорноморського басейну та являє собою сполучення областей, які мають схожі кліматичні умови, що сприяють розвитку аграрного виробництва. До складу зазначеного регіону відносяться Миколаївська, Одеська та Херсонська області.

Відповідно до теореми Хекшера-Оліна [1] використання найдешевших чинників виробництва дозволило б значно підвищити рівень конкурентоздатності галузей регіону на міжнародному ринку. Виходячи із вказаних вище особливостей, природно, що специфікацією зазначеної економічної території мають бути передусім розвиток сільського господарства та надання транспортних послуг. З іншого боку, інноваційний розвиток так само здатний забезпечити підвищення рівня конкурентоспроможності зазначеної території. Оскільки сьогодні саме така галузь виробництва як промисловість визнана рушієм інновацій та науково-технічного прогресу в економіці, доцільним є розвиток інновацій в галузях промисловості, діяльність яких пов'язана з добутком та переробленням найдешевших чинників виробництва.

Особливості регіональної інноваційної політики досліджувало багато іноземних та вітчизняних дослідників: Л. Федулова, В. Третяк, А. Махмутов, З. Костак, Т. Наконечна, Р. Фатхутдинов, І. Глущенко, Ю. Корчагин та інші. Однак реалізація інноваційної політики без урахування особливостей розвитку регіону не може бути ефективною.

Метою статті є виявлення особливостей розвитку промислового сектору Причорноморського регіону задля удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання інноваційної діяльності промислового сектору регіону. В рамках поставленої мети розв'язуються такі задачі: виявлення провідних галузей промисловості зазначеного регіону; аналіз діяльності промислового комплексу регіону; виявлення основних закономірностей розвитку промисловості на зазначеній території.

Визначимо провідні галузі промислового комплексу регіону. Для цього проаналізуємо обсяги реалізованої продукції протягом 2015-2020 рр. і за допомогою середнього значення проранжуємо галузі, які протягом зазначеного періоду мали найвищі обсяги реалізованої продукції (табл. 1).

Таблиця 1

Рейтинг галузей промисловості Причорноморського регіону, що мають найвищі обсяги реалізованої продукції протягом 2015-2020 рр.

Миколаївська область	Одеська область	Херсонська область
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	Виробництво гумових, пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції
Машинобудування	Машинобудування	Машинобудування

Джерело: складено автором на основі [2; 3; 4]

Так, області регіону мають спільні галузі, що дають найбільші обсяги реалізованої продукції. Крім того, третя позиція рейтингу визначає диференціацію кожної області. Для Миколаївської області – це металургійне виробництво, для Одеської та Херсонської областей – виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції.

Галузями, що мають найбільші обсяги реалізованої продукції, та, відповідно, спричиняють найбільший вплив на економічний розвиток всього Причорноморського регіону, вважаємо наступні: виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря та машинобудування.

Розглянемо особливості розвитку промисловості Причорноморського регіону. Показники розвитку промислового сектору регіону доцільно розбити на три групи [1]:

1. Показники чисельності, які характеризують ступінь поширення явища у суспільстві (кількість промислових підприємств в Причорноморському регіоні).

2. Показники фінансової забезпеченості виробництва (обсяги капітальних інвестицій).

3. Показники економічної ефективності виробництва (показники обсягу реалізованої промислової продукції, індекс промислової продукції та рентабельність промисловості).

Показник кількості промислових підприємств за період з 2015 по 2020 рр. має тенденцію до збільшення (табл. 2).

Таблиця 2

Кількість підприємств промисловості Причорноморського регіону за 2015-2020 рр., од.

Рік	Область			В цілому по регіону
	Миколаївська	Одеська	Херсонська	
2015	1086	2233	949	4268
2016	984	1963	850	3797
2017	1033	2170	950	4153
2018	1092	2281	994	4367
2019	1163	2384	1062	4609
2020	1172	2364	1009	4545
Середній приріст	+17,2	+26,2	+12	+55,4

Джерело: складено автором на основі [2; 3; 4]

За зазначений період часу більшу кількість промислових підприємств має Одеська область. Саме ця область демонструє найбільші темпи збільшення кількості промислових підприємств: щорічно за зазначений проміжок часу кількість таких одиниць господарювання збільшувалась на 1,1% в середньому (на 26 одиниць). Найменшу варіацію досліджуваного показника можна побачити в Херсонській області. Тут щорічне збільшення кількості промислових підприємств було на рівні 1,2% (12 одиниць).

Для більшої об'єктивності показника кількості промислових підприємств скоригуємо його на кількість наявного населення відповідних областей (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка показника кількості промислових підприємств, скорегована на кількість наявного населення за областями Причорноморського регіону, кількість підприємств на 1 тис. нас.

Рік	Область		
	Миколаївська	Одеська	Херсонська
2015	0,93	0,93	0,89
2016	0,85	0,82	0,80
2017	0,90	0,91	0,90
2018	0,96	0,96	0,95
2019	1,03	1,00	1,02
2020	1,05	0,99	0,98
В середньому	0,95	0,94	0,92

Джерело: складено автором на основі [2; 3; 4]

Аналіз забезпеченості областей Причорноморського регіону промисловими підприємствами свідчить про те, що попри суттєву розбіжність в кількості промислових підприємств (наприклад, в Одеській області показник більше, ніж у 2 рази перевищує аналогічний показник

Херсонської області), забезпеченість зазначених територій промисловими підприємствами практично не відрізняється: Миколаїв – 0,95 підприємства/тис. осіб, Одеса – 0,94 підприємства/тис. осіб та Херсон – 0,92 підприємства/тис. осіб.

Проведемо дослідження показників фінансової забезпеченості промислового сектору регіону, серед яких основним є обсяг капітальних інвестицій. Задля повного розуміння ситуації вважаємо доцільним скорегувати обсяги капітальних інвестицій на кількість промислових підприємств (див. табл.4).

Таблиця 4

Динаміка обсягів капітальних інвестицій промислових підприємств Чорноморського регіону протягом 2015-2020 рр., тис. грн

Рік	Область		
	Миколаївська	Одеська	Херсонська
2015	788667	1574391	773724
2016	1489659	2614622	817530
2017	2281564	2593975	2200537
2018	1989668	3134639	2151256
2019	4171434	3094056	7513864
2020	1985641	4090437	444801
В середньому	2117772	2850353	2316952

Джерело: складено автором на основі [2; 3; 4]

Як показує аналіз табл. 4, більший обсяг капітальних інвестицій мали промислові підприємства Одеської області. Середньорічний обсяг інвестицій Одещини на 34% перевищує аналогічний показник Миколаївщини та на 23% показник Херсонщини. Досліджуючи динаміку зміни обсягу капітальних інвестицій, варто зазначити, що саме Одеська область показує найбільші позитивні зміни – збільшення даного показника в середньому на 21,0% щороку, а у Миколаївській області – 20,3%. Херсонська область демонструє негативні зрушення – зменшення даного показника в середньому на 10,5% щороку.

Досліджуючи показник забезпеченості капітальними інвестиціями промисловості Причорномор'я, було встановлено, що саме Одеська область має найвищий результат: в середньому на одне підприємство припадає 2848 тис. грн капітальних інвестицій. У Херсоні – 2306 тис. грн/підприємство, в Миколаєві – 2109 тис. грн/підприємство.

Проаналізуємо показники ефективності функціонування промислового сектору регіону (табл. 5).

Таблиця 5
Показники ефективності функціонування промислового сектора
Причорноморського регіону протягом 2015-2020 рр.

Область	Рік	Індекс промислової продукції	Обсяг реалізованої продукції, млн грн	Рівень рентабельності промислових підприємств, %	Продуктивність промислових підприємств, млн грн/підприємство
Миколаївська	2015	91,1	34948,5	-0,3	32,2
	2016	110,5	46352,6	-6,6	47,1
	2017	101,5	53619,2	4,6	51,9
	2018	104,0	59884,7	5,3	54,8
	2019	98,3	63426,1	7,6	54,5
	2020	102,6	68612,6	4,2	58,5
Одеська	2015	96,1	44437,8	-1,7	19,9
	2016	109,2	45256,5	-1,5	23,1
	2017	112,2	53395,8	2,4	24,6
	2018	92,4	58166,5	3,4	25,5
	2019	107,4	61408,0	5,3	25,8
	2020	100,7	70437,6	2,5	29,8
Херсонська	2015	98,1	17306,9	-1,9	18,2
	2016	102,0	25717,1	1,1	30,3
	2017	103,2	28118,7	2,8	29,6
	2018	101,1	30691,2	4,3	30,9
	2019	104,4	28324,8	12,9	26,7
	2020	104,8	36382,9	1,9	36,1

Джерело: складено автором на основі [2; 3; 4]

Протягом зазначеного періоду всі області демонструють здебільшого позитивну динаміку. Усі показники: індекс промислової продукції, обсяг реалізованої продукції, рівень рентабельності промислових підприємств, продуктивність промислових підприємств протягом 2015-2020 рр. збільшуються.

Таблиця 6
Найпотужніші підприємства в галузі машинобудування
Причорноморського регіону України

Миколаївська область	Одеська область	Херсонська область
ПАТ «Завод «Екватор»	ТОВ ХК «Мікрон»	Херсонський державний завод «Паллада»
ТДВ «Первомайськ-дизельмаш»	ПАТ «Машинобудівний завод «Червона гвардія»	ТОВ «НВП «Херсонський машинобудівний завод»
ПАТ «Завод «Фрегат»	ГРП «Іллічівський завод автомобільних агрегатів»	ПАТ «Каховський завод електрозварювального устаткування»
ПАТ «Інгул»	ДП «Одеський авіаційний завод»	ТОВ «Авіа-Про»

Продовження таблиці 6

Державне підприємство «Суднобудівний завод ім. 61 комунара»	ТОВ «Іллічівський судноремонтний завод»	ПрАТ «завод крупних електричних машин»
Суднобудівний- судноремонтний завод «НІБУЛОН»	ПАТ «Пресмаш»	ПрАТ «Каховський експериментальний механічний завод»
-	ПАТ «Завод радіальношвердильних верстатів»	-
-	ПРАТ «Одеський завод сільського господарського машинобудування»	-

Джерело: складено автором на основі [2; 3; 4]

Отже, машинобудування даного економічного регіону являє собою доволі розгалужену галузь промисловості, об'єктом виробництва якої є унікальні вироби: газові турбіни, промислове устаткування, двигуни, трансформатори, судна, устаткування для шахт, пасажирські автобуси, понтони, сільськогосподарська техніка. Зазначена галузь має частку 14,2% товарної структури зовнішньої торгівлі Миколаївської області (з них 13,2% припадає на виробництво ядерних реакторів, котлів, машин) та 8,5 % і 3,8% в Херсонській та Одеській областях відповідно. У більшості видів машинобудування спостерігається негативна тенденція. Крім зазначеної проблеми для машинобудівної галузі характерна висока залежність від імпортованої сировини, ціни на яку останнім часом стрімко зросли, та невисокий рівень розвитку інновацій.

Унікальною галуззю машинобудування Причорноморського регіону є суднобудування. Попри те, що суднобудування є пріоритетною галуззю розвитку промисловості, а модернізація суднобудівного комплексу виступає одним з головних завдань в програмах соціально-економічного розвитку областей, станом на сьогодні ця галузь виробництва не є рентабельною. Створення суднобудівного кластера в Миколаївській області, наявність деяких пільг не змогли покращити ситуацію: переважна більшість підприємств галузі має заборгованість перед працівниками та державою. Основною проблемою суднобудування є невідповідність сучасної промислової політики економічним реаліям сьогодення та відсутність протекціонізму з боку уряду. Інструменти податкової та митної політики не тільки не покращили ситуацію у суднобудуванні та судноремонті, а, навпаки, майже повністю знищили конкурентоспроможність вітчизняної суднобудівної продукції.

Отже, машинобудування в Причорноморському регіоні через загострення політичної ситуації втрачає ринки збуту, що позначається на обсязі виробництва більшості видів продукції та потребує суттєвого вдосконалення інструментів регулювання промислової політики держави.

Висновки. Аналізуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що інноваційну політику на регіональному рівні варто зосередити передусім в таких галузях промисловості як: виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів, постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря та машинобудування. Попри проблеми, пов'язані зі складною політично-економічною ситуацією країни та зміною географічної структури експорту, ці галузі є найбільш потужними галузями у господарстві Причорноморського регіону.

Особливостями промислового сектору Причорноморського регіону є поки ще недостатній рівень залучення інвестицій, високий ступінь зносу основних засобів, залежність від імпоротної сировини, зміни в географії експорту та поступова переорієнтація на сферу послуг, головними з яких є торгівля та транспортні перевезення. Слід зазначити й позитивні зрушення: поступове підвищення рівня інноваційної активності підприємств та зростання зацікавленості місцевого менеджменту в економічній ситуації регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Підгорний А. З. Статистика: навчальний посібник / А. З. Підгорний, І. Г. Готліб, К. В. Вітковська [та інші] / за ред. А. З. Підгорного. – Одеса, 2013. – 106 с.
2. Головне управління статистики у Миколаївській області. Офіційний сайт URL: <http://mk.ukrstat.gov.ua>
3. Головне управління статистики у Одеській області. Офіційний сайт URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>
4. Головне управління статистики у Херсонській області. Офіційний сайт URL: <http://ks.ukrstat.gov.ua>
5. Прядко І. В. Особливості розвитку промисловості в Причорноморському регіоні України / І. В. Прядко // *Modern Economics*. – 2019. – № 15. – С. 159-165.
6. Статистичні методи в управлінні розвитком регіону: Монографія // За заг. ред. к.е.н., професора А.З. Підгорного – Одеса : ФОП Гуляєва В.М., 2016. – 218 с
7. Статистичне дослідження соціально-економічних і демографічних процесів: Монографія // За заг. ред. к.е.н., доцента Ю.О. Ольвінської. – Київ : ФОП Гуляєва В.М., 2021. – 207 с.